

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

Ο Στρατής Μυριβήλης (1822 – 1969) γεννήθηκε στη Μυτιλήνη με το πραγματικό όνομα Μιχαήλ Σταματόπουλος. Το 1912 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και γράφτηκε στο Πανεπιστήμιο, εργαζόμενος παράλληλα ως συντάκτης σε περιοδικά και εφημερίδες. Τις σπουδές του εγκατέλειψε σύντομα για λόγους βιοπορισμού. Κατατάχτηκε εθελοντικά το 1912 και πολέμησε στους βαλκανικούς πολέμους (όπου τραυματίστηκε στο πόδι), στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και στη Μικρασιατική εκστρατεία (ως ανθυπολοχαγός). Μετά την καταστροφή της Σμύρνης έφυγε για τη Λέσβο, όπου έζησε ως το τέλος του 1932, οπότε εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στην Αθήνα. Κατά τη διάρκεια του πρώτου παγκοσμίου πολέμου άρχισε να γράφει τη *Ζωή εν τάφω*.

Τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Πεζογραφίας (1940 για το Γαλάζιο βιβλίο) και το Σταυρό του Ταξιάρχη του Βασιλικού Τάγματος του Γεωργίου Α΄ (1959). Πέθανε άρρωστος από

βρογχοπνευμονία στο νοσοκομείο του Ευαγγελισμού στην Αθήνα. Η πρώτη εμφάνιση του Στρατή Μυριβήλη στο χώρο της λογοτεχνίας σημειώθηκε το 1915 με τη συλλογή διηγημάτων *Κόκκινες ιστορίες*. Στα πρώτα του βήματα συνδέθηκε με τη λογοτεχνική γενιά του 1920, η οποία δέχτηκε έντονη την επίδραση του Κωστή Παλαμά των κοινωνικοπολιτικών γεγονότων των αρχών του αιώνα (Ελληνοτουρκικός Πόλεμος του 1897, Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος, Μικρασιατική Καταστροφή). Σύντομα ωστόσο αποδεσμεύθηκε από την απαισιόδοξη κοσμοθεωρία των συγχρόνων του και αναδείχθηκε ως ένας από τους μεγαλύτερους αντιμιλιταριστές συγγραφείς της Ευρώπης και πρόδρομος της γενιάς του Τριάντα.

Το λογοτεχνικό έργο του Στρατή Μυριβήλη βασίζεται στη ζωή του, καθώς ο πόλεμος, οι στρατιώτες, ο θάνατος, ο ίδιος του ο εαυτός αποτέλεσαν τα θέματα των διηγημάτων του, στα οποία κυριαρχεί ο ανθρωπισμός και η φυσιολατρία. Τέλος, κύρια χαρακτηριστικά του λογοτεχνικού του έργου αποτελούν η ρεαλιστική εξιστόρηση, η περιγραφική μαεστρία και ο έντονος λυρισμός. Έγραψε μυθιστορήματα (*Η ζωή εν τάφω*, *Η δασκάλα με τα χρυσά μάτια*, *Η Παναγιά η γοργόνα*), μία νουβέλα (*Βασίλης ο Αρβανίτης*), συλλογές διηγημάτων (*Το πράσινο βιβλίο*, *Το γαλάζιο βιβλίο*, *Το κόκκινο βιβλίο*, *Το βυσσινί βιβλίο*), ταξιδιωτικές εντυπώσεις, παιδική λογοτεχνία, δοκίμια.

Τα ζα

Το συγκεκριμένο απόσπασμα περιέχεται στο βιβλίο «*Η ζωή εν τάφω*» (1931) του Στρατή Μυριβήλη. Πρόκειται για ένα βιβλίο με αυτοβιογραφικό χαρακτήρα, το οποίο στο μεγαλύτερο μέρος του παρουσιάζεται ως ημερολόγιο του λοχία Κωστούλα κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων. Το βιβλίο χωρίζεται σε αφηγηματικές ενότητες σύμφωνα να με τη φυσική πορεία της πολεμικής ζωής του λοχία, από το μακεδονικό μέτωπο ως τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Επίσης, το έργο αυτό συνιστά το αντιπροσωπευτικότερο ελληνικό αντιπολεμικό λογοτέχνημα.

Το επιλεγμένο απόσπασμα, που αποτελεί ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα αντιπολεμικής πεζογραφίας, απεικονίζει με ωμό ρεαλισμό και περιγραφική μαεστρία την αγριότητα και τον παραλογισμό του πολέμου μέσα από την περιγραφή μιας σκηνής, στην οποία εξοντώνονται αδικαιολόγητα, αθώα και ανυπεράσπιστα «επιστρατευμένα» ζώα.

Νοηματικές ενότητες

- 1η ενότητα: «Τα ζα στον πόλεμο!...της Ιστορίας των Ανθρώπων»: Άνθρωποι και ζώα αντιμετώπιζαν με τον παραλογισμό του πολέμου. Ο συγγραφέας δηλώνει τις προσωπικές του σκέψεις για την αδικαιολόγητη εμπλοκή των αθώων ζώων στον πόλεμο. Συγκρίνοντας τις τύχες των ανθρώπων και των ζώων στις πολεμικές επιχειρήσεις, θεωρεί πιο αδικημένα τα άλογα, που εμπλέκονται ακούσια χωρίς την ικανότητα να αντιδράσουν στις ανθρώπινες πολεμικές αναμετρήσεις.
- 2η ενότητα: «Η Μεραρχία μας...της Μεραρχίας μας»: Η ταλαιπωρία των ζώων κατά τη μετάβασή τους στον πόλεμο. Η περιγραφή αρχίζει με τη σκηνή της μεταφοράς των «επιστρατευμένων» ζώων από το νησί στη Μακεδονία. Έκδηλα είναι τα συναισθήματα φόβου και αγωνίας που καταλαμβάνουν τα ζώα κατά τη διάρκεια της μεταφοράς τους. Από την περιγραφή οποία απουσιάζει η λυρική και ποιητική αφήγηση και κυριαρχεί ο ωμός ρεαλισμός.
- 3η ενότητα: «Τα ζα ξεκουραστήκανε...ως πέρα στο Περιστέρι»: Η ευχάριστη ανάπαυλα των ζώων μετά τη μεταφορά τους. Περιγράφεται η πανηγυρική επικράτηση των φυσικών τους ενστίκτων, η χαρά της τροφής και της αναπαραγωγής.
- 4η ενότητα: «Ένα αεροπλάνο...ώσπου να παραδώσει»: Η μαζική εξόντωση των ζώων. Η φρίκη και το παράλογο του πολέμου μέσα από την ωμή περιγραφή της μακάβριας εξόντωσης των ανυπεράσπιστων, αθώων ζώων από το βομβαρδισμό και της φρικτής σκηνής των ψυχοραγούντων ζώων.
- 5η ενότητα: «Ένας ημιονηγός...ματωμένες»: Η κωμικοτραγική σκηνή του ημιονηγού. Η φρίκη και ο παραλογισμός του πολέμου μέσα από την περιγραφή ενός τραγελαφικού επεισοδίου (ο ημιονηγός τρέχει πανικόβλητος μαζί με το γάιδάρό του για να σωθεί και όταν καταφέρνει να φτάσει σε ασφαλές μέρος συνειδητοποιεί ότι το ζώο που σύρει είναι ήδη νεκρό). Η τελευταία εικόνα (με τις «κίτρινες ματωμένες μαργαρίτες στα κλειδωμένα δόντια του νεκρού ζώου») αποτελεί μια μικρή συμβολική δήλωση ζωής και αποτυπώνει σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό τη φρίκη και το παράλογο του πολέμου.

Γλώσσα = Η γλώσσα του διηγήματος είναι η πλούσια, ζωντανή δημοτική.

Ύφος = Το ύφος του διηγήματος είναι φυσικό, παραστατικό, γλαφυρό, αντιλυρικό, ζωντανό.

Η **αφήγηση** είναι γραμμική και ο αφηγητής συμμετέχει στα γεγονότα (ως δευτερεύον πρόσωπο), εναλλάσσοντας το α' ενικό με το α' πληθυντικό πρόσωπο. Στην πρώτη περίπτωση εκφράζει πιο προσωπικές απόψεις, (Θαρρώ, στοχάζομαι) ενώ στη δεύτερη περίπτωση εκφράζεται ως μέλος του συλλογικού εμείς (η Μεραρχία μας, μαζί μας, της Μεραρχίας μας). Ωστόσο υπάρχουν σκηνές (ο βομβαρδισμός στη χαράδρα) όπου φαίνεται ότι ο αφηγητής αποσύρεται και η αφήγηση μοιάζει τριτοπρόσωπη.

Ο συγγραφέας συγκρίνει την τύχη των ανθρώπων και των ζώων στις πολεμικές επιχειρήσεις. Ποιους θεωρεί πιο αδικημένους και γιατί; → Τα ζώα αδικούνται περισσότερο σε τέτοιες καταστάσεις, καθώς πρόκειται για άκακα, αθώα και ανυπεράσπιστα όντα, που εμπλέκονται ακούσια σε αυτές και εκτίθενται με άδικο τρόπο και χωρίς τη θέλησή τους στην παράλογη βία του πολέμου, ο οποίος επέρχεται ως συνέπεια αποκλειστικά και μόνο των ανθρώπινων παθών, αδυναμιών και πράξεων. Τα «αγαθά τα ζα» συμμετέχουν και υφίστανται τις συνέπειες ενός πολέμου, που οι άνθρωποι προκαλούν εξαιτίας των «συμφερόντων», των «ιδεολογιών», της «λόξας», της «μεγαλομανίας» και των «ενθουσιασμών» τους.

Πώς παρουσιάζει ο Μυριβήλης τη ρεαλιστική σκηνή της ζωοκτονίας και τί πετυχαίνει με την αδρή περιγραφή της; → Ο συγγραφέας περιγράφει τη σκηνή της μαζικής εξόντωσης των αθώων και ανυπεράσπιστων ζώων με τρόπο ρεαλιστικό, ωμό, αντιλυρικό και αντιποιοητικό. Ο Στρ. Μυριβήλης εστιάζει την περιγραφή του στη φρικτή εικόνα των ψυχορραγούντων ζώων, που έγιναν στόχοι των εχθρικών αεροπλάνων και, αν και εντελώς αθώα, πλήρωσαν για τα εγκλήματα των γεμάτων πάθη ανθρώπων. Την ωμή, σκληρή και ρεαλιστική περιγραφή της στιγμής του βομβαρδισμού των στρατιωτών και των άπραγων και ανυπεράσπιστων ζώων διαδέχεται η φρικτή σκηνή του χαροπαλέματος των αθώων όντων, συγκρίνοντας την οικτρή αυτή εικόνα με την ανθρώπινη αντίδραση μπροστά στο θάνατο. Με την ωμή περιγραφή της εξόντωσης των αθώων ζώων ο συγγραφέας επιτυγχάνει την έκφραση των αντιπολεμικών του συναισθημάτων. Σκοπός του διηγήματος, που πραγματώνεται μέσω της αδρής, ρεαλιστικής, λεπτομερούς και σκληρής περιγραφής του μακελειού των αθώων, είναι η κατάδειξη της παραγμένης ψυχολογίας και του τρόμου, που κυριαρχούν σε καιρό πολέμου. Η ωμή περιγραφή της εξόντωσης των αθώων ζώων, όπως παρουσιάζεται από τον πεζογράφο, φανερώνει την αγριότητα, τη βαρβαρότητα, την παράλογη βία του πολέμου.

«Μέσα στα κλειδωμένα δόντια του...ματωμένες»: Σχολιάστε τη φράση και αναδείξτε το συμβολισμό της. **Πώς συσχετίζεται ο θάνατος του ζώου με τη χαρά της ζωής και το κάλεσμα της φύσης;** → Η παραπάνω φράση αναφέρεται σε ένα από τα νεκρά ζώα, που κρατά ακόμη στα «κλειδωμένα δόντια του» κίτρινες μαργαρίτες από τις χαρούμενες στιγμές ερωτικής ανάπαυλας, που προηγήθηκαν του βομβαρδισμού και του μακελειού των αθώων. Οι «κίτρινες μαργαρίτες» συνιστούν μια μικρή συμβολική δήλωση της ζωής που συνεχίζεται, ενώ η περιγραφή του τραγελαφικού περίστατικού, με το οποίο κλείνει η τελευταία αφηγηματική ενότητα του κειμένου, αποτυπώνει τη φρίκη και τον παραλογισμό του πολέμου, καθώς ο ημιονηγός, που έτρεχε πανικόβλητος μέσα στο βομβαρδισμό μαζί με το γάιδάρό του, νιώθει ασφαλής, όταν πια φτάνει στα χαρακώματα των Φραντσέζων ψωμάδων, όπου, όμως, συνειδητοποιεί το θάνατο του ζώου του, μετά την γελοιοποίησή του από τους εκεί φαντάρους, επειδή τόση ώρα τραβούσε το ματωμένο χαλινάρι, που έσερνε την κομμένη γαϊδουροκεφαλή με τις «κίτρινες ματωμένες μαργαρίτες». Στην τελευταία αυτή, λοιπόν φράση του αποσπάσματος συσχετίζεται η χαρά της ζωής, της τροφής και της αναπαραγωγής, η ευχαρίστηση από την ανταπόκριση στο κάλεσμα της φύσης («μια τούφα κίτρινες μαργαρίτες») με τον πόνο και τη φρικαλεότητα του θανάτου («ματωμένες»). Αναμφισβήτητα, πρόκειται για δύο καταστάσεις αντιθετικές, που στο κείμενο συσχετίζονται, καθώς διαδέχεται η μία την άλλη, με σκοπό την ανάδειξη της παραγμένης ψυχολογίας του τρόμου, της φρίκης, της αγριότητας και του παραλόγου του πολέμου.

Σε ποια σημεία του κειμένου τονίζονται περισσότερο τα αντιπολεμικά αισθήματα του αφηγητή;

